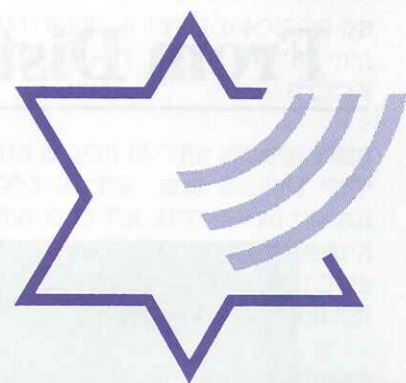

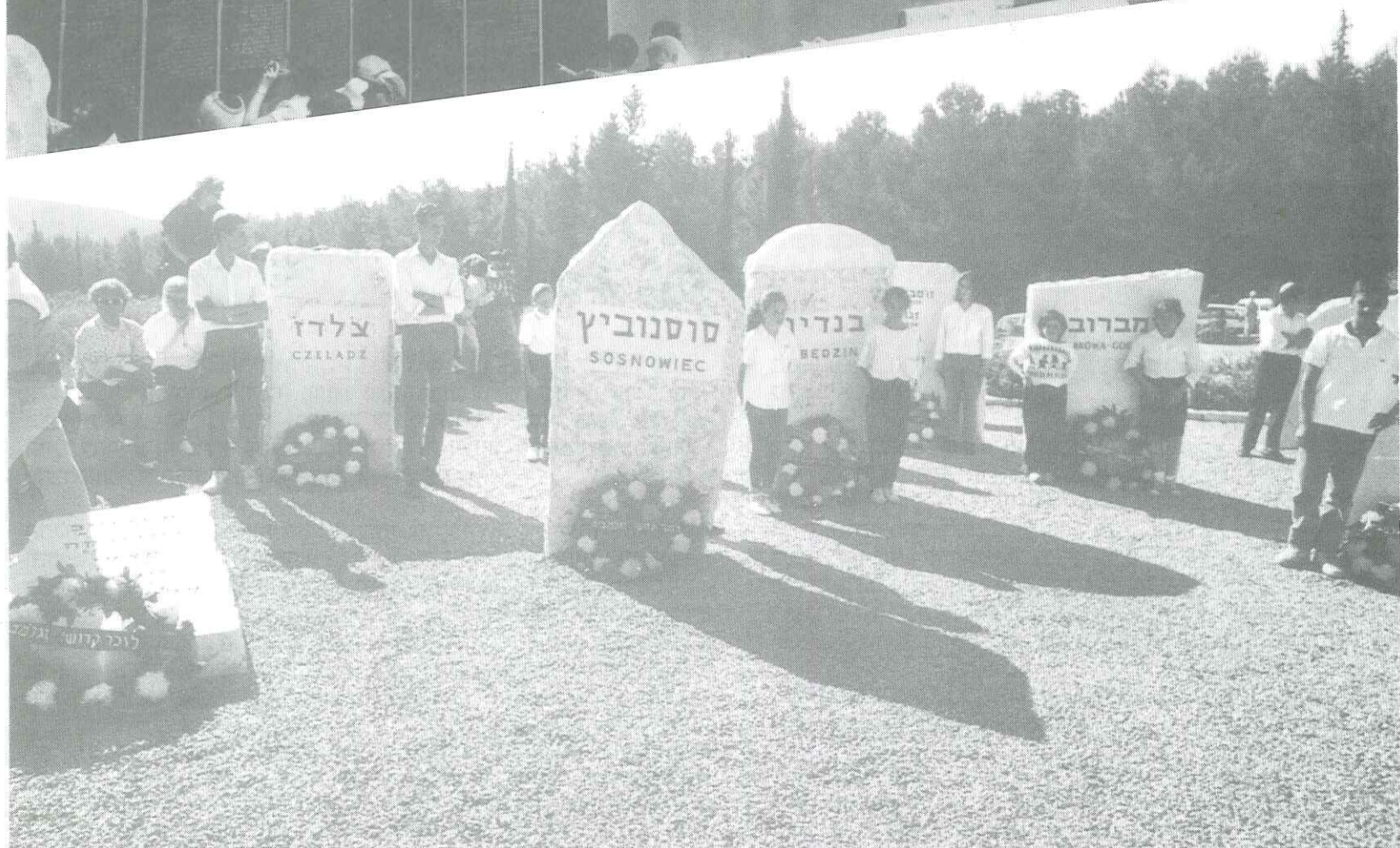
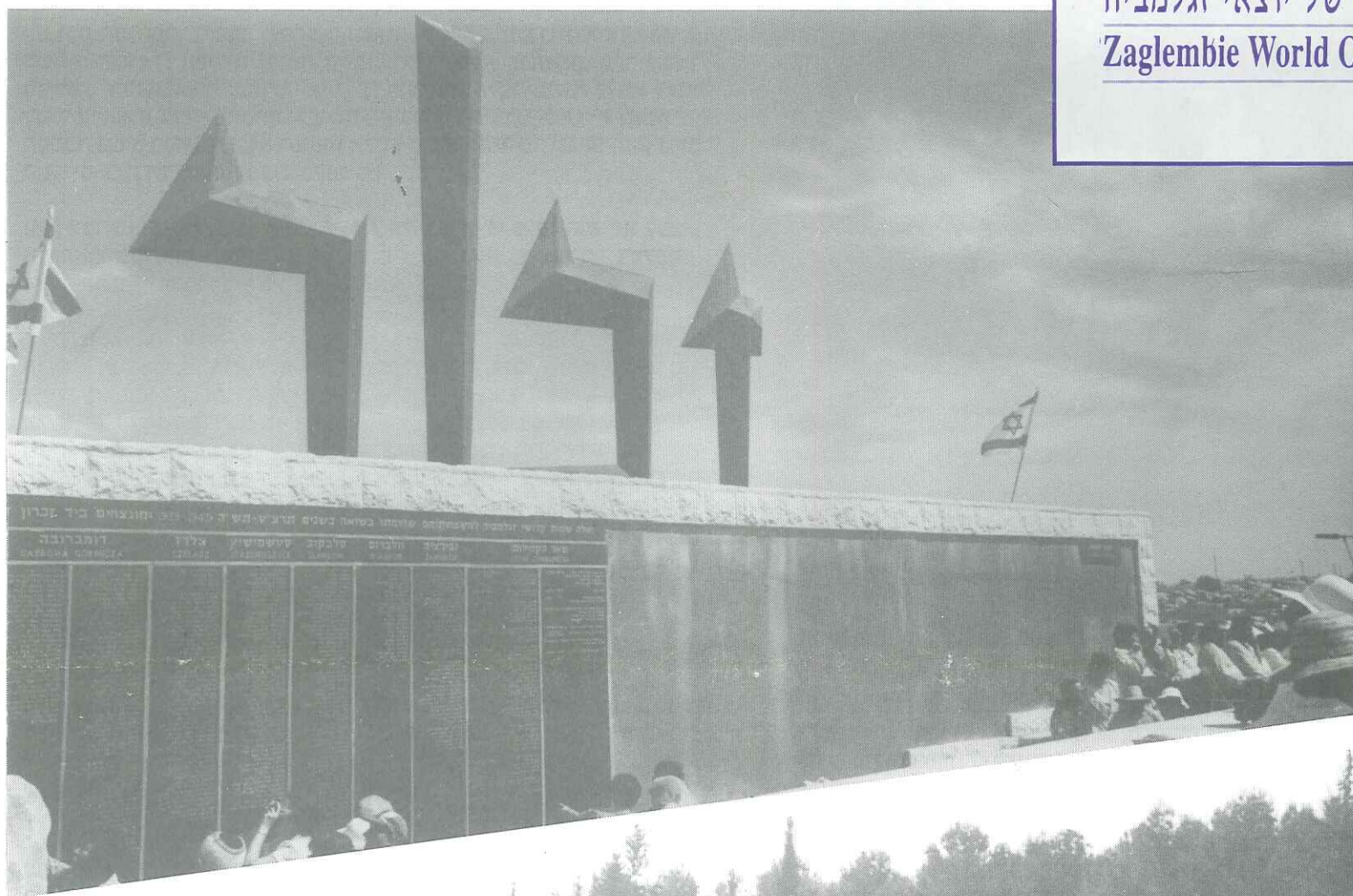
עלון זגלמביה

זאגלעמביער צייטונג

מידעון מס' 2 ניסן תשנ"ח אפריל 1998

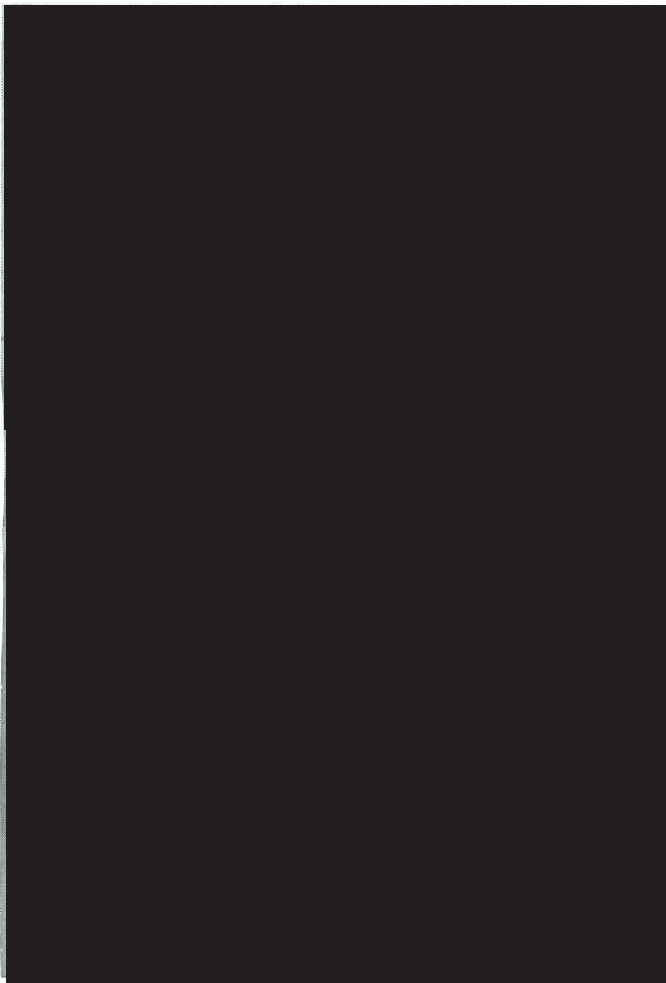

ארגון עולמי של יוצאי זגלמביה
Zaglembe World Organization

ארגון יוצאי קהילות זגלמביה בפולין. רח' פרישמן 23 ת"א 63561, ישראל. טל: 03-5270919
Zaglembe World Organization. 23 Frishman St. Tel Aviv 63561, Israel. Tel: 972-3-55270919

והגדת לבנך...
מאת: אברהם גרין

בגיליון זה מאמר מאת ד"ר שלמה נצר על שואת יהודי זגלמביה במלחמת העולם השנייה ועל שיבת הניצולים עם סיום המלחמה. רבקה רייך מביאה קטעים מספרה "זה קרה שנית", ספר המתאר את נפילת גוש עציון במלחמת השחרור ואת מחיר התקומה.

השנה, במלאת 50 שנה לתקומת מדינת ישראל, ראוי גם להזכיר את תרומתה של יהדות זגלמביה לתקומה זו.

עם תום המלחמה, ביקשה רובה של שארית הפליטה, מקרב יהדות זגלמביה, לעלות לישראל. העלייה הייתה כרוכה בקשיים לא מבוטלים, עקב המשך מדיניות "הספר הלבן" הבריטי. אי לכך, מרביתם נאלצו לעלות באופן בלתי לגאלי. ראשית הדרך בהברחת גבולות בין פולין, גרמניה, אוסטריה ואיטליה, המשכה בשיט בספינות משא רעועות אליהן נדחסו מאות עולים, וסיומה, ברוב המקרים, בגירוש למחנות מעצר בקפריסין.

חלק ניכר מאנשי זגלמביה, אשר הגיעו לארץ בשנים 1946-48 התגייסו לצבא, והשתתפו במלחמת השחרור בכל החיתות. לא מעט מהם נהרגו במלחמה, חלקם אף נפלו ונקברו כאלמונים.

יהדות זגלמביה תרמה רבות למדינת ישראל, והייתה מעורה בכל תחומי העשייה טרם קום המדינה ובעיקר לאחר הקמתה. אנשיה נמנו עם מייסדי דגניה ב', עין השופט, מרחביה, תל יצחק (גדי מנילה ז"ל - בן ליוצאי זגלמביה), משמר השרון, נצר סירני ועוד.

שניים מבני זגלמביה שמשו כשרים בממשלות ישראל: הרב יצחק מאיר לוין (בנו של הרב לוין מבנדין) ומיכאל חזני ז"ל. שניים מכהנים בבית המחוקקים הישראלי: יו"ר הכנסת דן תיכון וח"כ מיכאל קליינר, אחד כהן בעבר: סגן יו"ר הכנסת, נפתלי פדר, ושלושה נמנים עם הזוכים בפרס ישראל: פרופ' יהושע פרוור ז"ל, פרופ' נתן גולדבלום וחיים חפר. לזה יש להוסיף מפקדי צבא ומשטרה בכירים, אנשי אקדמיה, סופרים וחוקרים בתחום השואה כיחיאל דינור - קצטניק, דוד ליבר ז"ל ואריה בן-טוב ז"ל.

בשנים הראשונות להגיעם של העולים לארץ שררה בה אווירה בלתי אוהדת כלפי שארית הפליטה. הטענה נגדם הייתה כי יהודי פולין ואירופה כולה הלכו אל מותם 'כצאן לטבח'. אווירה זו השפיעה גם עלינו ניצולי זגלמביה. אי לכך רצינו לגדל את ילדינו כילידי הארץ לכל דבר, חופשיים מהטראומה של השואה. לכן השתדלנו שלא לספר להם את שעבר עלינו בתקופת מלחמת העולם השנייה. הילדים, מצדם, גם לא שאלו הרבה שאלות.

עם שינוי הגישה והאווירה לנושא השואה, אנחנו, אנשי זגלמביה, התחלנו, לא רק לספר לילדינו, את הקורות אותנו, משפחותינו וקהילותינו, אלא אף לרתום

אותם לפעילות במסגרת "דור ההמשך" שהקמנו. כל זאת, כדי לשמור את זכרה ואת מורשתה של יהדות זגלמביה.

עתה, שומה עלינו, דור השואה והתקומה ודורות ההמשך, לא רק לספר לבנינו ובני בנינו את העבר בבחינת 'והגדת לבנך' אלא להרבות בכך, ככתוב "וכל המרבה לספר... הרי זה משובח".

יהודי זגלמביה - זיכרון ראשון מימי השואה

מאת: ד"ר שלמה נצר

ככל הנראה, הרקע לפרסום החוברת הראשונה על "חיסול יהודי סוסנוביץ", לה אני מבקש לייחד את דברי.

בקיץ 1945 לאחר שחרור זגלמביה על ידי הצבא הרוסי, הקימה "הועדה ההיסטורית היהודית" סניף בזגלמביה, בעיר קטוביץ. "הועדה ההיסטורית" בזגלמביה עסקה בגביית עדויותיהם של ניצולים, לפי הוראות שפורסמו על ידי "הועדה ההיסטורית" המרכזית בפולין.

כעבור זמן מה, הוחלט על פרסום חוברות היסטוריות על תולדות יהודי זגלמביה. בסופו של דבר, הופיעה רק חוברת אחת - "השמדת יהודי סוסנוביץ". החוברת, שהכילה 80 עמודים נכתבה בידי מגיסטר נתן אליהו שטרנפינקל, ופורסמה ב- 20 במאי 1946 בקטוביץ. ראוי לציין, כי חוברת זו מתארת,

למעשה, את תולדות כל יהודי זגלמביה על כל קהילותיהם, שגורל אחד פקד אותם מסתיו 1939 ועד ינואר 1945.

המחבר עורך סקירה כרונולוגית, בהסתמך על מקורות ראשוניים, של מהלך האירועים ותנאי החיים, שכפו הגרמנים על היהודים. הוא דן בהקמת היודנראט בראשותו של משה מרין, שעד מהרה הפך ל"צנטרלה", היינו מרכז כל היודנראטים בכל אזור זגלמביה, בהנהלתו של ה"לייטר" משה מרין. במעקב אחר תולדות היודנראט, שהפך למעשה לגוף השליט היהודי, הפועל

בשלהי ינואר 1945, שחררו יחידות הצבא האדום והצבא הפולני את שטחי זגלמביה. כך נסתיימו למעלה מחמש שנות כבוש גרמני, שהחלו עם כניסת הצבאות הנאצים לזגלמביה וסיפוחה לרייך הגרמני, בסתיו 1943. אט אט החלו להופיע הניצולים ששרדו, בחסות ניירות אריים, בהסתתרות במקומות מחבוא, ושרידי המחנות השונים.

ההלם במפגש עם המציאות החדשה, תחושת הבדידות של "אחד ממשפחה" ותחושת הריקנות, הכו את כולם באלם ששיתק כל יכולת לדבר על העבר. בשוטטם בעיר שהייתה פעם עירם, ובראותם את הרחובות, הבתים והעסקים, נדמה היה להם. כאילו החיים קפאו בהם. שכן, קצב החיים של זגלמביה היהודית אותו הכיר, ההמולה, התנועה המתמדת, הרדיפה אחר אמצעי קיום, הדאגה הבלתי פוסקת ל"פרנסה", הפעילויות הפוליטיות, התרבותיות והחברתיות, נעלמו כלא היו.

הפולנים, דיירי העיר, נידמו בעיניהם כסטטיסטים, המתנועעים בחללה של מציאות, שנדמתה בעיני הניצולים כריקה מתוכן. ובכל זאת, היו הניצולים רדופי עבר, כשבאיור ריחפה השאלה, איך זה קרה? איך נעלם כהרף עין, עולם יהודי שלם, עולמה של יהדות זגלמביה?

תחושה כבדה, לוותה אותם בהעדר תשובה למצוקתם הנפשית, לעלבונם. זהו,

על פי הוראות הגרמנים, מעביר המחבר לפנינו את תולדות יהודי זגלמביה בימי הכיבוש הגרמני. הוא מבחין בשני שלבים של הדיכוי הנאצי ביהודי זגלמביה.

השלב הראשון, החל עם הכיבוש הגרמני ונמשך עד אביב 1943, תאריך סגירת יהודי זגלמביה בגטו. שלב זה כלל הטלת הגבלות ופרסום גזרות הולכות וגוברות על היהודים. אלו כללו החרמות רכוש, הטלת קונטריביציות, איסור הימצאות ברחובות שונים, צמצום שעות השהייה מחוץ לביתם, סימונם בטלאי צהוב ועליו הכתובת "יהודה" וגזרות מגזרות שונות חדשות לבקרים. כל אלה, תוך הטלת פחד מתמיד והפצת אימה בלתי פוסקת על יהודי זגלמביה.

במחצית הראשונה של שנת 1940 הוטלה על היהודים גזרת עבודת כפייה, ה"ארבייטסאינזץ", שכללה משלוח צעירים יהודים לעבודת כפייה במחנות עבודה. ה"צנטרלה", בהתאם למדיניות שגרסה ש"הצלה דרך עבודה" תבטיח את קיומם של היהודים, סייעה בארגון "שופים" (סדנאות עבודה) בבעלות גרמנית. אלפי יהודים הועסקו בתנאים משפילים ובשכר זעום בעבודות שונות כשבידם "זונדר" - כרטיס עבודה, שמנע בשלב זה את שילוחם למחנות עבודה.

במחצית שנת 1942, החלו גירושים בודדים שאותות על הבאות. אולם, יהודי זגלמביה המשיכו להשלוח את עצמם, שאין לראות בכך סימנים של גירוש טוטאלי. הגירוש הגדול ב-12 באוגוסט 1942, בו נשלחו רבבות להשמדה ערער את הבטחון המדומה בו חיו עד אז.

זה קרה שנית

מאת: רבקה רייך

על סף תקומת מדינת ישראל - נפילת גוש עציון
עגלות עמוסות פחים ועשרות ארגזים מלאים באבנים ובשברי כלים, עשו את דרכם לשער הראשי. כבר בחצות נעשה הכל כדי לחסום את השער בפני פריצה אפשרית של האויב למשק. הלילה היה מעיק ומכביד, והפך לליל זוועות כאשר התקבלה הידיעה שגוש עציון יפונה, שהנשים והפצועים יועברו לירושלים, ושהבחורים יהיו בשבי. בחדרים האפלים העלו החברים אור ועשו "ביעור חמץ" של כל המסמכים הלא נחוצים, בעיקר, של העולים החדשים או של אלה שלא נולדו בארץ. את כל המסמכים והתמונות שרפנו במדורה בחוק. היתה לי תמונה משפחתית, ועוד שתי גלויות שהגיעו אלי למחנה הריכח מאמי ומאחותי, זיכרון יחידי שנותר מכל משפחתי, שנשאתי אותו בדרכי הארוכה כאוצר יקר ובשום אופן לא יכולתי להשליך אותו לאש כמו ידי. בעצם, הרהרתי, מה זה חשוב עכשיו? גורלי כאן יכול להיות כגורלם, כי לאן מובילה הדרך מכאן? כאשר הגעתי לכאן חשבתי שזוהי סוף הדרך, זוהי ארץ ישראל שלנו. הגויים תמיד ציוו עלינו: יהודים, לכו לפלסטינה! ברגעים אלה לו מישו היה מראה לי דרך להימלט, הייתי מסרבת, כי לא היה לי שום רצון להיאבק שוב על חיי. חשבתי כי הגעתי לסוף הדרך ולסופם של החיים. אהבתי את המקום, ולא נותר לי מקום אחר להגיע אליו, אלא אני פשוט נגררת עם כולם.

כניעה ותקומה

בליל שבת, כמה שעות לאחר שדוד בן-גוריון הכריז על הקמת מדינת ישראל, נכנסו למשק משאיות של הלגיון, ומכוניות עם קציני הלגיון. לשאלתנו, "מה עם הצלב האדום?" נאמר לנו שהצלב האדום לא בא, משום שהיום כבר סיימו את עבודתם וחזרו לביתם. הם קבלו הבטחה שהכניעה תבוצע כמוסכם, ועוד הוסיפו בשם המלך עבדאללה, כי כוונותיהם הוגנות ואנושיות. בין חיילי לגיון היו כמה חיילים שדיברו בשפה הגרמנית, היתה זו חוויה קשה מכול. הלגיון התייר לנו להעביר את ספרי התורה. על שתי מכוניות משא העמיסו את הפצועים, וגם הבנות עלו עליהן עם ספרי תורה. הבחורים עלו על מכוניות-משא אחרות. כשהנשק נמסר, התפלאו קציני הלגיון למה יש כל-כך מעט נשק? מברק אחרון נשלח מהגוש דרך איתות: הגברים נשלחו לחברון ואנו הבנות עם הפצועים יצאנו את משואות.

עיני כל נשלחו לקלוט תמונות אחרונות מהמשק שהשקענו בו עמל רב. פה ושם דלקו נרות שהנשים הצעירות הדליקו לכבוד שבת, אלא שהשבת הזאת לא כיבדה אותנו. בין הבתים נעו חיילי הלגיון. טוב שאנו לא רואים את האספסוף במלאכתו, כמו יתר הקיבוצים, זה ודאי בגלל הלילה. השיירה יצאה לדרך. הנה שדה התעופה שעמל רב הושקע בו. מימין נראים שרידי כפר עציון החרב. מדורות קטנות נראו באופק. השמים קדרו, והעננים מהעשן חוברו ליריעה שחורה אחת מעל הכפר חסר החיים. איה הבתים עם הגגות האדומים? מה הם פשענו? אני בהלם. לא יאומן, איה הכפר היפה?

את זכרונותי העליתי בכתב, על מנת לזכור ולא לשכוח את חברי שניצלו מהשואה, משם מיהרו אל הארץ המובטחת, בדרך לא דרך, למען עתיד טוב יותר, ולא זכו בו.

קטעים מספרה של רבקה רייך "זה קרה שנית".

המחבר מקדיש פרק מיוחד, מצומצם מאד, להתארגנות המחתרת של תנועות הנוער, שהושפעו מביקורו של מרדכי אנילביץ, תוך תאור פעולותיהם השונות עד להתקוממות בזמן חסול הגטו בקיץ 1943.

ראוי לציין את מאמצייהן של תנועות הנוער להציל צעירים על ידי משלוחם לעבודה בגרמניה, באמצעות ניירות אריים, ובברירה לסלובקיה, מה שלא החזר בחוברת.

השלב השני בחיי יהדות זגלמביה - השלב הסופי שהחל באביב 1943 עם סגירתם בגיטאות שרודולה וקמיונקה, ועד לחיסולם בקיץ 1943, ומשלוח אחרוני היהודים להשמדה בינואר 1944.

החוברת כולה נותנת תאור כולל ומפורט של מהלך החיים תחת השלטון הנאצי, התמודדות הפרט והכלל עם המצב החדש, החרג מכל מה שידע והכיר, המאבק להישרדות שהחל משלב הגזרות הראשונות ועד היום אחרון לקיומן של קהילות יהודי זגלמביה.

סיכומו של דבר, זהו תאור ראשוני של יהודי זגלמביה בימי השואה, אשר ראה אור כשנה וחצי אחרי השחרור. חשיבותו, מעבר למידע הרב המופיע בו, בראשונותיו ובעיתותיו הופעתו.

צרו מרחבי תבל לי

מאת: ברוך גאפטאק

צרו מרחבי תבל לי,
המצור עלי סגר
לא לצאת ולא לבוא,
ובכל - עין המשמר.

התבל - יושבת כלא,
וכלאה - אחד גדול;
התבל - רודן ועבד,
במרחק יורדה שאול.

עננים שחורים כליל
ממטירים שואה והי.
בא הקץ לכל בשר,
ותבל - עיים תהי.

מעשן יאפיר רקיע,
אדמה מדם תאדים.
אי אדם ואי החפש?
אין דין, אין דיין...

ניצולי במדן מוסרים, כי השיר הזה חובר בידי ברוך גאפטאק, ממפקדי הארגון היהודי הלוחם בבנדין אשר נפל ב-3 באוגוסט 1943 תוך התגוננות בבונקר יחד עם פרומקה פלוטניצקה. (התרגום העברי: משה בסוק).

CHASIDEI UMOT HAOLAM - SPRAWIEDLIWI WŚRÓD NARODÓW ŚWIATA

Anna Ćwiakowska

19 sierpnia 1953 Kneset - parlament Państwa Izrael uchwalił ustawę o pamięci zagłady i bohaterstwa. W Jerozolimie powstał Instytut Yad Vashem. (Yad Vashem znaczy po hebrajsku - miejsce i imię. Pochodzi to z Księgi Izajasza /Sefer Iszaja-Tanach/ i jest obietnicą Boga, daną ludziom innego pochodzenia, ale przyjaznym ludziom wiary mojżeszowej : "Dam im w domu moim i w murach moich miejsce i imię lepsze od synów i córki, imię wieczne dam im, które nie zaginie".) W dniu 25 marca 1985 Kneset uchwalił poprawkę do ustawy, według której można Sprawiedliwemu nadać również honorowe obywatelstwo Państwa Izrael

W Yad Vashem aktywnie pracuje Wydział do spraw Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata - ludzi z różnych krajów okupowanej przez hitlerowskie Niemcy Europy, którzy z narażeniem własnego życia ratowali od śmierci Żydów. W każdym z tych krajów za pomoc czy ukrywanie Żydów groziły straszliwe represje, łącznie z karą śmierci, ale jedynie w Polsce pod hitlerowską władzą za najmniejszą pomoc udzieloną Żydowi groziła kara śmierci.

W Polsce zginęło z tego powodu kilkuset Polaków, z danych Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce wynika, że za pomoc Żydom Niemcy zabili 900 Polaków.

Istnieją dwa Towarzystwa Sprawiedliwych: w Izraelu i w Polsce. W innych krajach Europy nie ma takich stowarzyszeń, chociaż żyją tam ludzie z tytułem Sprawiedliwego Wśród Narodów Świata.

Państwo Izrael przyznało ustawą Kneset stałą miesięczną pensję - od marca 1986 roku - Sprawiedliwym, żyjącym w Izraelu. Rzecznikiem Izraelskiego Stowarzyszenia Sprawiedliwych jest p. Szoszana Raczyńska, która podaje, że w Izraelu żyje obecnie 48 Sprawiedliwych, kobiet i mężczyzn: Polacy, Bułgarzy, Węgrzy, Rosjanie, Ukraińcy, Litwini, Jugosławianie, Holendrzy, Albańczycy, Rumuni - przeważnie ludzie z małżeństw mieszanych, którzy przybyli do kraju z mężem Żydem czy żoną Żydówką.

Sprawiedliwi z Zagłębia i ŚLĄSKA

W mojej książce p.t. "Zabawy w Chowanego", w której ukazuję sylwetki Sprawiedliwych, głównie z Polski, nie ma nikogo z Zagłębia czy Górnego Śląska. Wiem, że kilka lat temu zaszczytny tytuł Sprawiedliwej otrzymała pani Więczkowska z Zagłębia. W Księdze Sprawiedliwych dra Michała Grynberga, wydanej w Polsce w 1993 roku, potężnym dziele - ponad 700 stron - znalazłam następujące nazwiska Sprawiedliwych z Zagłębia :

Chawińska Bogumiła i Jan - Sosnowiec; uratowali dziecko Danuty Bachmajer.

Grzybowski Jerzy - Będzin; uratował dziecko żyowskie - Janka Klajnmana, oraz Samuela Montaga.

Jabłoński - Wincenty, Krystyna, Stanisław, Janina, Zofia: Niwka; uratowali następujące osoby: Salomea Zylberman i jej córka Pola, Teodor Cukierman i córka Liliana.

Latos Józef, Latos Wacław - Sosnowiec; udzielali pomocy licznym Żydom, udzielili schronienia Adeli Leneman.

Pustelnik Gertruda - Pszczyna-Poręba, województwo Katowice; uratowała dwie zbiegłe z Marszu Śmierci z Oświęcimia, Żydówki: Anna Pinkus - Myśluborska z domu Cukierman z Sosnowca i Maria Teichman-Gelerter z Warszawy.

Sitko Maria, Sitko-Gelbhart Wanda - Sosnowiec; pomogły, ratowały i ukrywały następujące osoby : Fryda i Jerzy Feder, Heniek Mandelbaum, Felicja i Leon Weintraub.

Skowrońska Honorata - Dąbrowa Górnicza; uratowała niemowlę, Irenę Frydrych z Będzina, córkę Bernarda Frydrycha.

Leokadia Pessel - Ochojec koło Katowic; uratowała Felę Kokotek-Weiss, córkę Moszego i Brandli Kokotek z Sosnowca.

Tkocz Maria, Tkocz Józef - Wodzisław Śląski; ukryli 3 Żydówki zbiegłe z Marszu Śmierci z Auschwitz : Erna Brzegowska z Będzina, Genia Klapholz z Krakowa, Jadwiga Schilit z Będzina.

Wawak Krystyna, Wawak Ignacy, Józefa Hankus, Rozalia Porębska - wieś Bujaków koło Bielska-Białej; uratowali następujące osoby: Adela Zawadzka z dzieckiem i siostrą - z getta w Sosnowcu, Elek Jakubowicz - z Sosnowca, Marian - brat Adeli Zawadzkiej, Gutmanowie-Rózia i Mojżesz z getta Sosnowiec.

Wilczek Paulina - Katowice; uratowała Emmę Majtlis z Będzina.

Książd Mieczysław Zawadzki - Będzin; gdy Niemcy podpalili synagogę w Będzinie, razem z Żydami, otworzył drzwi Kościoła i ukrył tych Żydów, którzy zdołali się wydostać z płonącej synagogi.

O Nobla dla Sprawiedliwych

Od kilku lat trwają uporczywe starania o to, żeby Pokojową Nagrodę Nobla przyznać zbiorowo Sprawiedliwym Wśród Narodów Świata.

Nagrody takie Komitet Nobla udzielił już t.zw. "ciałom zbiorowym" kilku instytucjom o międzynarodowym zasięgu. Miejmy nadzieję, że jeszcze ostatni żyjący na świecie Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata zdąży ją przed śmiercią odebrać - w imieniu wszystkich szlachetnych Chasidei Umot Olam.

חסידי האומות

מאת: חיים חפר

דוגמה של תעודת כבוד לחסיד אומות עולם

אני שומע את הכינוי "חסידי האומות" ואני מנסה
אני מנסה לחשוב על האנשים שנתנו לי מסתור ומחסה
אני מנסה לחשוב ושואל: לו הייתי במקומם - מה הייתי
עושה?

אם אני, בתוך אוקיאנוס של שנאה, מול עולם מתמוטט ובוער
אם אני הייתי נותן מסתור לבן עם אחר?
אם אני הייתי מוכן, אם בני משפחתי היו מוכנים
לחיות בפחד תמיד כזה בתוך הרחוב, בין השכנים
לחלום בלילות את צעדם הכבד והמאיים של התליינים
מוכן להמשיך ולהלך בין משיחי היריות ולהבי הסכינים
בתוך לחשי הרכילות ומלמולי השמועות ותקוות המלשינים
וכל זאת, לא לילה אחד, לא חודש, אלא - שנים!
וכל זאת, בלי לבקש שכר מן הקרבנות, רק את לחיצת ידם
וכל זאת, רק מפני שאדם לאדם, חייב להיות רק אדם
וכל זאת, כי בן האנוש מתגלה כך רק בשעות כאלה של מבחן
ואני חוזר ושואל את עצמי, עכשיו ומכאן
האם אני, האם אני הייתי מוכן?

בתוך המלחמה הנוראה - הם הם שעמדו יום יום בקרב
והם הצדיקים שבסדום, שבזכותם העולם לא חרב
הם בתולדותיו של עמי הרצוח, החנוק, הירוי והמת
היו עמודי החסד והרחמים שעליהם העולם עומד.
ובפניהם, בפני גבורתם, שהיא עדיין לנו חידה
אנחנו, היהודים מרכינים את ראשינו - בתודה.

המציל נפש אחת מישראל...

מאת: אילה אבידב

רוצים אנו להאמין ולקוות שזו גם דרכה של הנצרות.
עבורנו הצלתם כמה וכמה עולמות ומלואם.

מי יתן ומעשיכם יהיו ציוני הדרך לדורות הבאים בכל העמים ובכל הזמנים!

הדברים נאמרו על ידי אילה אבידב (לבית משפחות ווירניק מסוסנובץ, ושלויגר מבנדין) בעת
ביקור יוצאי זגלמביה לדורותיהם בפולין ביולי 1997, ולקראת מפגש שנערך בבנדין ובצלדז עם
חסידי אומות העולם.

אנחנו, דור המשך לניצולי השואה באנו לכאן בכדי לשמוע את ספורכם!
כיצד אתם הצלתם יהודים!

אנחנו מוקירים לכם תודה עמוקה על מעשי הגבורה שעשיתם בתנאים
מסוכנים כל כך. שמתם נפשכם בכפכם, סיכנתם את חייכם וחיי בני ביתכם
בכדי להציל נפש!

ביהדות נהוג לומר: "המציל נפש אחת מישראל" כאילו הציל עולם ומלואו.

The Second & Third Generation

דור ההמשך

תלמידי כצנלסון בזגלמביה

מאת: אביגדור קירשנר - מנהל ב"ס תיכון ע"ש ב. כצנלסון בכפר-סבא

עם בית ספרנו מאז שנוצר ה"אימון" ההדדי בינינו. על פי הצעתו, כללנו במסע
ביקור באתרים שונים באזור זגלמביה, קיימנו טקסי התייחדות ליד
האנדרטאות שהוקמו על ידי הרשויות הפולניות ותורמים יהודיים, ונטלנו חלק
במפגשים מעניינים בהשתתפות נשאי משרות בכירות במינהל המקומי, ראשי
ערים ובעלי תפקידים אחרים, ועשרות בני נוער פולנים ומלוויהם. במפגשים
היו ביטויים של ידידות כנה, רצון טוב ושימחת מארחים, ואנו גמלנו להם
בשותפות אמיתית.

התרשמנו שמפגשים אלה תורמים תרומה של ממש ליצירת יתר הבנה ורצון
טוב מן הצד הפולני, עם פתיחת אשנב להכרת החיים בפולין העכשווית, לפחות
זו שפגשנו, שאינה מתעלמת מן התקופה החשוכה של שנות השואה
שהתחוללה על אדמתה.

בית ספרנו, תיכון כצנלסון בכפר-סבא, מקיים מזה שנים רבות מסורת של
משלחות לפולין, המורכבות מתלמידים, מורים והורים. כשמונים איש בכל
משלחת.

דגש רב ניתן על הכנת המשתתפים לקראת הנסיעה במפגשים שוטפים לאורך
שנת הלימודים, בהם נלמדים תולדות יהדות פולין בשנות שגשוגה ובשנים בהן
הונף הכורת עליה. פרקי השואה החורבן והגבורה. הסיור הנערך בפולין הוא
שיאו של תהליך הלמידה.

באתרים השונים, הכלולים במפת הסיור בפולין, מקיימים המשתתפים טקסי
התייחדות הכוללים אמירת "קדיש" ו"אל מלא רחמים" בצד ביטוי ציוני-לאומי
של נצחון תקומתנו, והצווי המוסרי שאינו סיסמא בלבד "לזכור ולא לשכוח".

מזה שנתיים, אנו כוללים בתכנית הגדושה והעמוסה סיור מיוחד באזור
זגלמביה. הרעיון והיזמה הם של מר אברהם גרין, המקיים קשר הדוק ורצוף

אהבה גדולה בי אל סבתא שלי

מאת: אלה חפץ

הגענו לעיר של סבתא שלי - בנדין. שמענו על שריפת בית הכנסת בערב יום הכפורים ב-1939 ועל הצלת חלק מהיהודים, שברחו, ע"י כומר מהכנסייה

הנמצאת בסמוך. לאחר הליכה קצרה ל"גימנסיה היהודית" (היום לומדים בה ילדים פולנים), בה למדה סבתא שלי עד כיתה ו', נכסתי אתה לכתה בה למדה, לאולם הספורט וחדר המעבדה שבה אהבה לבקר בו. מדהים, אך עברו 60 שנה והזיכרון חד וברור.

התחנה האחרונה במסעי אל מחנות משפחתי היה בית הקברות היהודי בצ'לדז' בו קבורים הסבים של סבתא שלי. היה קר, שמים אפורים. רציתי לחפש את הקברים של משפחתי אך המשימה היתה בלתי אפשרית. באמצע הטקס שקיימנו ליד קבר האחים החל לטפטף גשם. כאילו מישהו, שם, למעלה הבין ללבי. שרתי את השיר "תחת זיו כוכבי שמים" בעברית וביידיש. היתה בי תחושה של סגירת מעגל עם משפחתה של סבתא. סבתא - שתקה. המלים לא הצליחו לצאת, היא רק חבקה ונשקה אותי. נשקה אותי במקום בו לא נשאר אף אחד מלבדה...

בשבילי היה היום הזה חשוב מאד. חשבתי לעצמי: סבתא היתה כאן בגיל שלי. אם אני הייתי צריכה להתמודד כמוה, כבר מזמן לא הייתי שורדת... כל כך הערצתי אותה על דרך מאבקה היומיומי, על הכוח שלה להמשיך לחיות, אחר התופת הנוראה, בצורה נורמלית, להקים בית, לגדל ילדים, לאהוב...

אהבה גדולה בי אל סבתא שלי.

הדברים נכתבו בעקבות מסע למלון של משלחת בת 140 תלמידים, הורים, ומתנכים מעמק הירדן. אלה חפץ, מקיבוץ שער הגולן היא נכדתה של טובה שטרן, ניצולת שואה, ילידת בנדין אשר הייתה יחד עם המשלחת, ביום בו בקרה בוגלמביה.

אחרי היום הראשון בקרקוב ובפלשוב, קמתי עם כוחות מחודשים ליום הצפוי. ידעתי שליום זה תהיה משמעות שונה לגבי מאשר לשאר החברה. אהיה במקומות שהיו ציוני דרך בילדותה של סבתא שלי ואולי אצליח לחוש, ולו במעט ממה שעבר עליה.

היום החל בקבלת פנים באוניברסיטה של סוסנוביץ במעמד ראש העיר ונציגת הפרלמנט, הגב' ברברה אימולצ'יק. לאחר מכן, נסענו אל המקום בו היה הגטו בסוסנוביץ - "שרדולה". שמענו עדויות וסיפורים אישיים מפי אנשים שחוו על בשרם את המקום הנורא והוא ואת ה"פרמה" - חות ההכשרה. מרתק מצד אחד, כואב ומצמרר מצד שני.

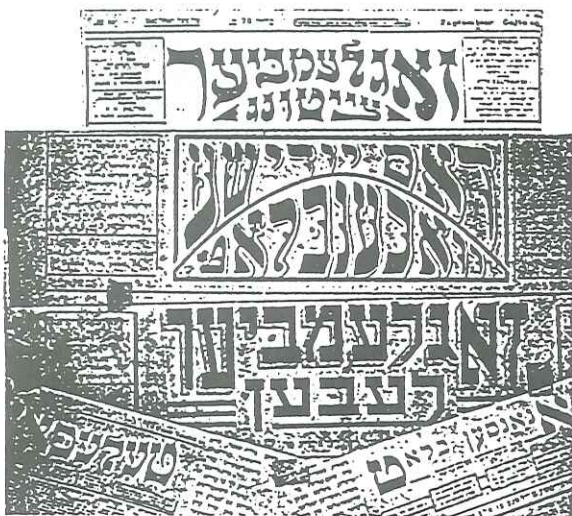
ניצול שואה מגטו זה, שנשאר לגור בסוסנוביץ, סיפר לנו את סיפורו. ואני תהיתי, איך אדם שעבר את כל הזוועות הללו עוד יכול להמשיך ולחיות על האדמה המקוללת הזו!! איך הוא יכול לחוש 'חיים כרגיל', לעבוד, לשמוח, לתפקד ביום יום עם משפחתו בארץ הזרה והמנוכרת, ועוד עם גילויי האנטישמיות חדשות לבקרים המופיעים בה. ממש לא הצלחתי להבין...

התחנה הבאה - "הדולאג" - בית הספר בו רוכזו יהודי האזור למשלוחים ואקציות. במקום הזה סיפרה סבתא את סיפורה הנורא. בלילה שחור, קודר וקר של אמצע דצמבר 1942 היא נשלחה מכאן למחנה עבודה בחבל הסודטים, ללא שום ציוד הכרחי, כיוון שאימה חשבה שתצליח לשחררה ולהחזירה הביתה. לפני שנפרדו האם ובתה, הורידה האם את תחתוני הצמר שלה ונתנה לבתה (סבתא שלי). יותר הן לא ראו זו את זו. התרגשתי מאד. ידעתי שמקום זה חרוט עמוק בזיכרונה. חבקתי אותה חזק במהלך הטקס, רציתי שתדע כמה אני אוהבת אותה ושתהיה לה הרגשת בטחון שעכשיו כבר הכל בסדר. בסיום הטקס שרתי את "התקווה" בעצמה רבה כך שכל מילה תהיה ברורה, וזדה ומובנת למען יראו ויראו. הנה אני כאן חזקה ובטוחה בדרכי, אזכור את הנורא שהתרחש בכך זו ולא אשכח עד יומי האחרון.

"זאגלעמביער צייטונג" (עיתון זגלמביה)

1919 - 1939

מאת: נח קנטור

היהודים ליחס אוהד ונאור מצד השלטונות. ואכן, הופעת העיתון "אונזער טעלעפאן" חודשה זמן קצר אח"כ, אולם, גם השלטון הפולני העצמאי המשיך לאסור ולהתנכל להוצאת העיתון. ואכן, זה הפסיק את פעילותו ב-25 ביוני 1919. לשבחם של העורכים והמו"ל יאמר שהם לא נפלו ברוחם וחדשו את הוצאתו ב-25 ביולי 1919. ומכאן הוא הופיע בשמו המקורי, השם שאמור היה להופיע ב-1911, "זאגלעמביער צייטונג". העיתון המשיך להופיע עד פרוץ מלחמת העולם השנייה.

העיתון במקורו היה בלתי תלוי, נמכר לקוראים ומומן בכספי מודעות, ולא היה כפוף למעמד או מפלגה כל שהיא. ה"זאגלעמביער צייטונג" יצא במאמרים רבים התובעים מתן זכויות שוות ליהודי פולין.

מערכת העיתון ובית הדפוס שלו ישבו בבנדין, אולם הוא היה נפוץ בכל ישובי האזור. יהודי קהילת סוסנוביץ היו מעורבים רבות בעיתון הן ככותבים והן כקוראים.

אמנם, בתקופה זו הופיעו גם עיתונים, עלונים ובטאונים אחרים, חלקם מטעם מפלגות וארגונים שונים, אולם המרכזי והחשוב בהם היה ה"זאגלעמביער צייטונג".

הבאתי בפניכם את ספרו המרתק של קורות ה"זאגלעמביער צייטונג", מתוך קריאה בספרי הזיכרון של קהילות זגלמביה שיצאו לאור לאחר השואה.

שורשים

כאשר אנו משחזרים את דברי ימי קהילות זגלמביה במאה השנים האחרונות, חשוב לציין את אחד המאפיינים הבולטים בחיי התרבות שלהן - העיתונות. מתוך רבים שיצאו לאור, הבולט בהם היה ה"זאגלעמביער צייטונג" שהופיע החל מ-1919.

קהילות זגלמביה, בדומה לקהילות פולין הגדולות, היו ידועות כמוקדי תרבות וחברה גבוהים. אמנם הכל התרכז בתחילה בבתי הכנסת, בחדרים, בשיבות ובחצרות החסידיים, אולם, במהלך הזמן יצאו לאור ספרים ועיתונים יהודיים חילוניים. מטרתם ברובה, הייתה להרחיב את ידיעת ההשכלה של הציבור היהודי בתחומים שונים. בתי אולפנא גבוהים ומקצועיים כמו במקומות רבים, עובדה אשר חיזקה את הצורך בהוצאת כלי ביטוי מגוונים, בכלל זה עיתונים.

העיתונות היהודית שיצאה לאור בזגלמביה תרמה רבות לקשרים בין יהודי הקהילות השונות. זאת משום שדווחה וספרה על חיי החברה בערים השונות, לצד מאמרים פוליטיים וספרותיים.

הגיליון הראשון של "זאגלעמביער צייטונג" אמור היה לצאת לאור ב-1911. אולם, הוא עבר קשיים רבים עקב התנכלות השלטונות תחת מסווה של צנזורה. בפועל המטרה הייתה ברורה, לדחוק את רגלי היהודים מפעילות תרבותית ספרותית נפרדת. כל זאת, כאשר ללאומים השונים שחיו בפולין הדבר ניתן.

למרות הקשיים שהערימו השלטונות על הוצאת עיתונים יהודיים, הופיעה עיתונות יהודית עשירה ובשלוש שפות: פולנית, יידיש ועברית. מה-21 ביולי 1911, עוד בזמן השלטון הרוסי בפולין, לא ניתן ליהודים בזגלמביה רשיון להוצאת עיתון. אולם אז חשבו בכל זאת על הוצאת עיתון בשם "זאגלעמביער צייטונג". הנסיבות אילצו את המערכת לגנוב את דעת השלטונות, להערים עליהם, ולהוציא עיתון תחת השם "אגאנסען בלאט", כלומר, עיתון למודעות. העיתון המשיך להופיע עד 1919. ושוב אילוצי הנסיבות הובילו לשנוי שם העיתון והפעם הוא נקרא - "אונזער טעלעפאן". גם על דרך ההדפסה של העיתון נערכו מכשולים רבים והיה צורך לנדוד ממקום למקום (מפוטקוב לבנדין). "אונזער טעלעפאן" היה נפוץ בקהילות זגלמביה ובמקומות אחרים. הופעת העיתון נפסקה עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה ב-31 ביולי 1914.

עם סיום מלחמת העולם בנובמבר 1918 עזבו הרוסים והגרמנים את פולין ובכלל זה גם את אזור זגלמביה. עם שחרורה של פולין מעול זרים, קו

Szanowny Panie Przewodniczący

... Tegoroczna jesień obfitowała w różne ważne wydarzenia. Zapewne dotarła do Izraela wiadomość o przyznaniu kardynałowi Jean-Marie Lustigerowi, arcybiskupowi Paryża tytułu Honorowego Obywatela Będzina. Dla naszego miasta było to historyczne wydarzenie. Uhonorowano nie tylko człowieka Kościoła, którego korzenie tkwią właśnie w żydowskim Będzinie, ale także przypomniano fakt, że bogactwo i wielkość tego najstarszego zagłębiowskiego miasta tworzyły przez wieki dwie społeczności - polska i żydowska. Dały one nie tylko Będzinowi, ale Polsce i światu ludzi niezwykłych - indywidualności, które pozostawiły po sobie "ślady" - duchowe i materialne owoce swojej aktywności. Z ich dorobku kolejne pokolenia powinny czerpać to, co najwartościowsze, co może służyć budowaniu lokalnej społeczności - otwartej i tolerancyjnej na dobro płynące z różnych źródeł.

W przygotowaniu wizyty kardynała Lustigera miałem swój niemały udział. Cieszę się z tego, że spotkała się z dużym społecznym zainteresowaniem. Była szeroko komentowana w Polsce. Niestety, jej bardzo dobry odbiór nieco zepsuły koleje głupstwa wypowiediane przez księdza Jankowskiego, a dotyczące wyników wyborów parlamentarnych i nowej koalicji. Na szczęście tym razem spotkały się one z odpowiednią reakcją ze strony Kościoła i polityków.

W październiku służby miejskie uporządkowały teren wokół obelisku, wyczyszczono kostkę, pomalowano ławki. Zmienił się także cmentarz żydowski na Górze Zamkowej - wykoszono chwasty i wysoką trawę. Myślę, że te fakty ucieszą Pana i wszystkich Zagłębiaków w Izraelu. Na kamienicy przy ulicy Kołłątaja 34 umieszczono tablicę upamiętniającą rodzinę kardynała Lustigera. To kolejny znak świadczący o obecności społeczności żydowskiej w naszym mieście.

Piszę te słowa tuż przed świętami Bożego Narodzenia. Wiem, że społeczność żydowska w prawie tym samym czasie obchodzi święto Chanuka. Życzę Panu i wszystkim bliskim wszelkiej pomyślności, spokoju i zdrowia.

Z wyrazami szacunku
Roman Goczół

Z listu sp. Romana Goczół kierownika wydziału oświaty w Urzędzie Miejskiego Miasta Będzina.

מתוך מכתבו של מר רומן גוצ'ול, מנהל מחלקת החינוך בעיריית בנדין, אל יו"ר הארגון.

האנדרטה במקום בו עמד בית הכנסת הגדול בבנדין

The Monument of the Bendzin's Synagogue

תחילת האתגר...

ברצוני לברככם על היזמה להוצאת העלון. קריאת הגליון הראשון הסבה לי קורת רוח רבה. נהניתי במיוחד ממאמרה של הגברת תושיה הרצברג - חברת "הנוער הציוני" - מאחר והוא נגע בזכרונות פרטיים.

כאחד שהיה נוכח במקומות המחכרים, בתקופה המתוארת במאמר, אני מכיר את האנשים שצוינו במאמר. הכרות קרובה במיוחד יש לי עם אחד מעשרים האנשים שנהרגו על פי פסקה 3 במאמר, שכן, איש זה הוא אני.

מאחר ותחילת המיתם עדיין לא התרחשה, ניתן להבין שחל אי דיוק מסוים בתאור הזה. מספר הנספים היה תשעה-עשר. הם יצאו בשתי קבוצות. מנהיג האחת היה דוד קחלובסקי ז"ל. בקבוצה השנייה היו תשעה בחורים (ואני בכללם) ובחורה אחת.

לאחר שחזרתי לאחראי עלי בבנדין - צבי ברנדייס ז"ל (נציג "השומר הצעיר" במחתרת תנועות הנוער בבנדין), ודיווחתי על בגידת מורה הדרך הגוי, חדלו, כמובן, משלוחי הקבוצות.

הארוע תועד שנים מועטות לאחר ההתרחשות בספרים: "הקירות הנופלים" מאת ליבר, "קץ מזרח אירופה" מאת אהרון ברנדייס (אחיו של צבי), מפעילי המחתרת בבנדין, ב"מלחמת הגיטאות" ובספרים נוספים...

אודה לכם על פרסום ההבהרה.
בצפיה לגליון הבא, ובהצלחה.

איציק נוימן, רמת השרון.

הערה

תודתי למר איציק נוימן על ההערות למאמר הקצר שלי בנושא: "הלוחמים שנפלו בשעת ביצוע פעולות מחתרת נגד הגרמנים". הדברים באים להדגיש את העובדה שבאזור זגלמביה פעלה מחתרת בין-מפלגתית כנגד הגרמנים. המילים הללו נועדו ל"דור-המשך" שלנו, למען ידעו, למען יחששו את האווירה של המאבק, ויזכרו.

לא כתבתי היסטוריה, הזכרתי מספר פעולות מחתרת ואת מספר החברים שנפלו בשעת ביצוע הפעולה. לאחרים התייחסתי בקטע האחרון של הכתבה. לא ציינתי את שמות הלוחמים, שביד המקרה או בדרך נס נשארו בחיים.

החבר איציק נוימן היה היחיד, מבין 20 חברים, שהצליח לברוח ליער ולהודיע למפקדת מחתרת תנועות הנוער על העושה מה המתחכמת של הגרמנים. דבר זה עצר את המשך הפעולה. סיפורו של איציק מופיע במחקרים שונים וגם בסרט על המחתרת.

כל פעולת מחתרת מלווה בסיפור הגבורה ו... הכישלון. הרבה נלחמו, עזרו לזולת ונפלו על משמרתם. אפשר לספר עוד ועוד...

תושיה הרצברג, רמת גן.

כתב קטן 6/1966

הוא מבטא את קולם של יחידים ובודדים ששרדו מישוב יהודי גדול ומושרש שנחרב כליל.

בעברנו טמון סוד עתידי. אנו מבקשים ללמוד מן העבר ולהנחילו לבני הדור השני והשלישי כדי שיוכלו להבין טוב יותר את ההווה ולהתכונן לעתיד לבוא. תפקידנו, ומסר זה בולט בעלון, הוא: להזהיר את עמי העולם מפני התוצאות הנוראות של הגזנות.

עלינו להראות לעולם כולו את פצעינו כדי שהלקח ילמד. לעושים במלאכה - בירכת ישר כוח.

המשיכו להגיש לנו את הדין והחשבון הנוקב הזה על השמדת עם כפי שעושה זאת העלון.

מול אימת השואה - כל הסבר מתמוטט. אסוננו של קהילות זגלמביה איננו עסק פרטי שלנו. חובתנו לספר את סיפור הרצח לאומה כולה כי אין עם כמונו שידוע את מהות הפשע וחש עד היום בתוצאותיו הטרגיות.

דן תיכון - יו"ר הכנסת, ירושלים.

Abraham Green
Przewodniczący Światowego Związku
Żydów Zagłębia

W imieniu Pana Ambasadora Wojciecha Adamieckiego przebywającego aktualnie w Polsce, gorąco dziękuję za życzenia świąteczne i noworoczne, które był Pan łaskaw nadesłać w liście z dnia 21 grudnia br. Dziękuję również za nadesłanie do Ambasady RP w Tel Awiwie egzemplarzy gazety wydawanej przez Światowy Związek Żydów Zagłębia. Lektura tej ciekawej pozycji pozwala wyrazić przekonanie, że działalność kierowanej przez Pana organizacji służy dalszemu zbliżeniu pomiędzy Polską i Izraelem.

Korzystając z tej sposobności pragnę również przesłać na Pana ręce serdeczne życzenia wesołych świąt Chanuka dla wszystkich Zagłębiaków zrzeszonych w Światowym Związku.

Pioter Puchta - Radca Ambasady

ה'תשנ"ו 9/19

אני מאשר בתודה את עלונכם. אני מברך על הצלחתכם לרתום לפעולה גם את הדור הצעיר.

יצחק ארצי, תל-אביב.

אופיר טורס

מתמחה בכל שטחי התיירות
ומארגנת נסיעות שורשים לפולין ובתוכם
לזגלמביה

לקבלת פרטים נא לפנות:

לגב' פרידה ויינרייך (ילידת זגלמביה) טל' 03-5269678

אופיר טורס - רחוב בן יהודה 32, תל אביב

תנאים מיוחדים לחברי ארגון יוצאי קהילות זגלמביה

צילומים חדשים של יהדות זגלמביה

סרט

בימים אלה הגיע לידי הארגון סרט בן 11 דקות על יהודי בנדין ודומברובה אותו צילמו הגרמנים בתקופת המלחמה. הסרט נשלח אלינו על ידי מר ג'ף צימבלר (Cymbler) מניו יורק. הסרט נמצא על ידו בארכיון הצבא האמריקאי. אנו נערכים בימים אלה לאפשרות הקרנת הסרט בפני החברים. הודעה על כך תגיע אליכם.

תמונות

מחיאון השואה בווינגטון שלח לארגון אוסף חדש בן 1,040 תמונות המתעד את תנועות הנוער היהודיות בזגלמביה שלפני המלחמה. האוסף נמצא, על גבי דיסק, אצל מר בני הרשקוביץ. ניתן לפנות אליו לקבלת מידע נוסף. (בני הרשקוביץ טל. 03-5323528).

עמותת "ארגון יוצאי קהילות זגלמביה בפולין"

ב-31 בדצמבר 1997 אושר הארגון כעמותה על ידי רשם העמותות במשרד הפנים - "ארגון יוצאי קהילות זגלמביה בפולין". עמותה מס. 58-031-383-1. לאור זאת קוימה ביום רביעי ה-18 בפברואר 1998 אסיפה כללית של העמותה. את האסיפה ניהל יו"ר האסיפה מר נפתלי פדר. כמזכיר האסיפה שימש מר אריאל יהלומי. במעמד זה נבחרו מוסדות חדשים.

מטרות העמותה -

- הנצחת זכר יהדות זגלמביה והעברת מורשת יהדות זגלמביה לדורות הבאים.
- הבטחת קיום אתרי ההנצחה ואתרים אחרים של העמותה בישראל (יד הזיכרון במודיעין, המצבה בנחלת יצחק ואולם הארגון בפרישמן 23).
- דאגה לשיפוץ ואחזקת האתרים היהודיים בערי זגלמביה בפולין (בתי קברות, אנדרטאות וכו').
- קיום קשר בין יהודים יוצאי זגלמביה בישראל לבין יוצאי זגלמביה בעולם וקיום קשרים בין דורות ההמשך של יהדות זגלמביה.
- קיום ארועים שונים לחברי הארגון. ארועים הקשורים לשואה או אחרים.

המוסדות הנבחרים -

- ההנהלה הנבחרת: יו"ר - אברהם גרין. חברי הנהלה - אבידב (שלזינגר) אילה, בליצקה קרולה, גלעד בנימין, גרינברג (טוביאש) ורדה, גרינגרס יצחק, הוברפלד סלה, חבה אברהם, יהלומי אריאל, למל צבי, לנדאו צבי, מגר משה, צים נתן, קובו (קוטליצקי) יונה, קנטור הדסה, קריב שלמה, שיינר גידי, שטרנפלד שאול.
- ועדת ביקורת: אופנהיים דיצה, הרצברג שלום, זלמנוביץ דב.
- ועדת כספים: גרין אברהם, גרינגרס יצחק, מגר משה. (כל המחאה אשר מוציאה העמותה מחייבת חתימה של שניים מחברי ועדת הכספים).
- ועדות נוספות: ועדת תרבות, ועדת אולם וסעד, ועדה טכנית, ועדה לקשרי חוץ, ועדת ארכיב ואינטרנט, ועדת ארגון, מערכת עלון זגלמביה..

השתתפותם הפעילה של בני הדור השלישי, ליוצאי זגלמביה, היתה מסימניו היפים של נשף חנוכה המסורתי. נשף שהתקיים השנה במוצ"ש - נר חמישי של החג.

בנות הדור השלישי רוקדות בנשף חנוכה

Girls of the third generation dance at the Hanukah gala

טקס הדלקת הנרות בביצועו החזן אריה בראון, היה מרשים במיוחד. חברת הארגון, הדסה קנטור, ממארגנות הערב נשאה דברי פתיחה, ויו"ר הארגון מר אברהם גרין ברך את החברים.

חמש בנות חמדות, נכדות לניצולי זגלמביה הופיעו בחלק האמנותי של הערב: הדן רונן - נכדתם של שווימר יצחק ז"ל ונעמי מבנדין, מעיין ברודר - נכדתם של ברודר אהרון ואסתר מבנדין וסוסנוביץ, אמילי כהן - נכדתם של קליימן דוד ואלה מבנדין, גל גרינברג - נכדתם של טוביאש צבי וברכה מסוסנוביץ וחחיב וליאור אורן - נכדתם של בן-טוב אריה ז"ל ואביבה מבנדין.

הבנות רקדו לצלילי "באנו חושך לגרש" עם פנסים מוארים והרבה שמחה בלב. בסיום הריקוד הן יצרו מבנה של חנוכייה כשאת השמש בנתה ענבר אורן הקטנה. לקהל החברים, היתה זו הפתעה נעימה.

הפתעה נוספת ספקו בנות כתר ט' ממגמת המחול בחס"ב הראשונים שבהוד השרון. הבנות, תלמידותיה של המורה חני בן-טוב אורן ביצעו ריקוד מודרני.

הארוחה שהוגשה היתה טעימה במיוחד, האת על רקע נעימות התמונות.

הערב נחתם בהגלה המסורתית וחלוקת פרסי הזכייה, בהכוונתה של הועדה המארגנת: סלה הוברפלד, לולה מגר והדסה קנטור.

תודה לכל החברים שתרמו את המתנות להגלה.

הרצאתו של פרופ' שאול פרידלנדר במסגרת "המרכז ללימודי

השואה ע"ש ד"ר אריה בן טוב (הסנברג) ז"ל"

ביום שני ה-22 בדצמבר 1997, באודיטוריום "בית התרבות לצעירים בכפר סבא", התקיימה הרצאתו של פרופ' שאול פרידלנדר, מבכירי חוקרי השואה בימנו, חתן פרס ישראל להיסטוריה כללית (1983). באודיטוריום נכחו כ-200 תלמידי התיכון ע"ש כצנלסון בכ"ס, מחנכים ואורחים. ההרצאה היתה בנושא - "גרמניה הנאצית והיהודים שנות הרייך, 1933 - 1939".

פרופ' פרידלנדר הציג את מידת התמיכה של הציבור הרחב בגרמניה בצעדי ממשלתו: הכנסייה, האינטלקטואלים, המרצים באוניברסיטאות, הפקידות, והסוחרים. וסקר את שלבי ההתפתחות ביחס כלפי היהודים מתקופת התבססות השלטון הנאצי בגרמניה ועד לפרוץ המלחמה.

ההרצאה התקיימה ביחמת העמותה - "המרכז ללימודי השואה ע"ש ד"ר אריה בן-טוב (הסנברג) ז"ל", ובתמיכתו ועידודו של מנהל ב"ס, מר אביגדור קירשנר. עמותה זו הוקמה על ידי משפחת בן-טוב כדי להנציח את זכר יקירם על ידי הקמת מרכז שיפעל להגברת תודעת השואה בקרב בני נוער. במהלך השנה יתקיימו הרצאות נוספות.

העמותה פועלת בשיתוף פעולה הדוק עם התיכון ע"ש כצנלסון. העמותה תרמה ספרים בנושא השואה לספרייה ב"ס והוציאה לאור ספר זיכרון, "Moje Credo" ("אני מאמין"), המסכם את תקופת פעילותו של ד"ר בן-טוב בפולין בשנים 1980 - 1996. הספר נכתב בפולנית והופץ ב-450 עותקים בזגלמביה ובספריות מרכזיות ברחבי פולין. עותק של הספר נמצא, לעיון, באולם ארגון יוצאי זגלמביה.

16/12/97

ביום שישי ה-13 בפברואר (יומיים לאחר ט"ו בשבט) התכנסו יוצאי זגלמביה לדורותיהם באתר ההנצחה במודיעין לקיום מצוות נטיעות. מג האויר הקר לא הצליח לפגוע בחזונו הנטיעות. נטעו 10 עצים גדולים מעל האמפיתיאטרון ועוד כ-150 שתילים רכים בצד המזרחי של האתר. בארוע נטלו חלק צעירים ומבוגרים. נשאו דברים: אברהם גרין, רלי טוביאש-פולק וליילך אבידב נכדתם של שלזינגר בנימין וחנה.

תודה לאנשי הקרן הקיימת על שסייעו לנו לקיים את הארוע.

קשרים עם דור ההמשך בתפוצות

קבוצת חברים מ"דור ההמשך" פועלת בימים אלה ליצירת קשרים עם "דור ההמשך" של יוצאי זגלמביה בתפוצות. במסגרת זו נשלחו מכתבים לארה"ב, קנדה, אוסטרליה ואירופה. במכתבים, פניה אל החברים לשמירת קשר עם ארגון יוצאי זגלמביה בארץ, על חברי הרבים. הכוונה היא לשמוע, לקלוט ולהרחיב את המידע שבידנו על יהדות זגלמביה המפוארת.

עותקים של מכתב זה חולקו למשתתפי נשף חנוכה כדי שיוכלו לשלוח אותו לקרוביהם בחו"ל. עותקים נוספים נמצאים בארגון, רח' פרישמן 23, ת"א. כמו כן אפשר לראות את המכתב בשני אתרי האינטרנט:

http://www.man.katowice.pl/katowice/informator/guest_eng1998.shtml

<http://bernian.com/message/msgs958.html>

- **Finance Committee:** Moshe Mager, Itzhak Greengrass, Abraham Green, (Each check that the association administers requires the signature of two of the finance committee members).
- **Events Committee:** Responsible for planning events for the organization members - memorial ceremonies, lectures, etc.
- **Welfare Committee:** Responsible for the organization's events hall and for helping the organization's members.
- **Technical Committee:** Responsible for the conservation of the sites in Israel.
- **Foreign connections Committee:** Responsible for communication with the Diaspora Jews and for conservation of Jewish sites in Zaglambie.
- **Archive and Internet Committee:** Responsible for collecting material about Zaglambian Jewry.
- **Organization Committee:** Responsible for the ongoing activities in the organization.

The Hanukah Gala- Third Generation on Stage

The active participation of the third generation of the Jews of Zaglambie was one of the most beautiful scenes of the traditional Hanukah gala. The gala took place this year on the fifth night of Hanukah. The candle lighting ceremony performed by Cantor Arie Brown was especially impressive. Organization member Hadassa Kantor, one of the gala organizers, said the opening remarks. The organization chairman, Mr. Abraham Green, blessed the members. Five cute girls, the grandchildren of Zaglambian survivors, performed in the artistic part of the evening, which was a pleasant surprise. The meal that was served was delicious and was accompanied by beautiful melodies from the orchestra. The evening ended with the traditional lottery and prize distribution.

Professor Shaul Friedlander's Lecture under the auspices of the Dr. Arie Ben-Tov (Hasenberg) Center of Holocaust Studies

On Monday, December 22, 1997, in the "Young People's Cultural Center in Kfar Saba" a lecture was presented by Profs. Shaul Friedlander, Israeli Prize winner in General History (1983) and leading Holocaust scholar. 200 Katzenelson High School students, educators and other guests were present to hear his lecture on the theme - "Nazi Germany and Jews During the Years of Persecution, 1933 - 1939".

This lecture was initiated by the Registered Society - "The Center of Holocaust Studies in the memory of Dr. Arie Ben-Tov (Hasenberg) of blessed memory" and with the support and assistance of the Katzenelson High School principal, Mr. Avigdor Kirschner. The center was established by Dr. Ben Tov's family to commemorate their loved one by establishing a center which would support the reinforcement of Holocaust awareness of young people. Other lectures are planned during the year.

The Center is involved in a close collaboration with the

Katzenelson High-school in Kfar Saba, donating books to the school library on the subject of the Holocaust. It has also published a book "Moje Credo" (I Believe) which summarizes the period of Dr. Ben Tov's activities in Poland between 1980 - 1996. The book was written in Polish and was distributed in 450 copies in Zaglambie and central libraries in Poland.

Personal Commemorations

We remind you that in the Commemoration Valley in the Modiin Memorial site, there are still places left for personal commemorations of family members that were killed in the Holocaust. One engraved line of commemoration in black marble costs \$150. Those who wish to commemorate their beloved ones can contact the organization.

Relations with the "Future Generations" in the Diaspora

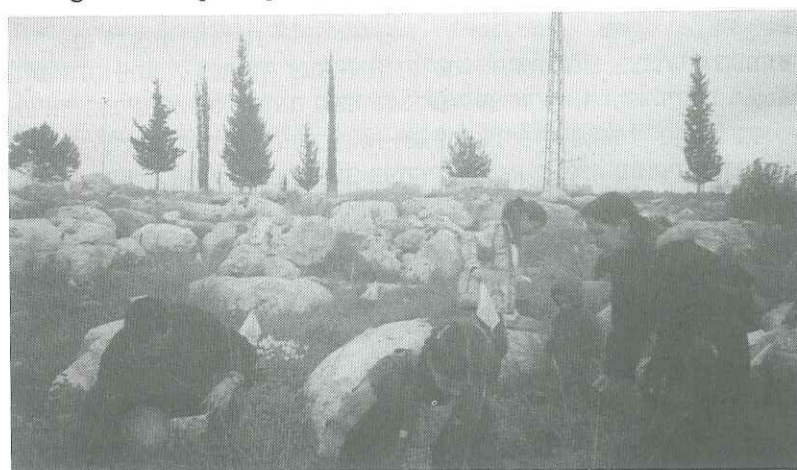
A group of members from the "second generation" functions these days establishing contacts with the "future generation" of the Zaglambian Jews in the Diaspora. In this context, letters were sent to the U.S., Canada, Australia, and Europe. In these letters, the members were asked to keep in touch with the many members of the organization of Zaglambian Jews in Israel. The intention is to hear, absorb, and expand the information about the glorious Zaglambian Judaism. The letter can be seen in two Internet sites:

http://www.man.katowice.pl/katowice/informator/guest_eng1998.shtml

<http://bernian.com/message/msgs958.html>

Tu B'Shvat Planting

On Friday, the 13th of February, generations of Zaglambian Jews gathered in the commemoration site in Modiin to fulfill the commandment of planting. The cold weather could not succeed in stopping the planting joy. Ten big trees were planted above the Amphitheater, and 150 other small plants were planted on the east side of the site. Both the young and the older generations participated in this event.

נטיעות ביד הזיכרון במודיעין

Planting in the Commemoration site in Modiin

דמי חבר

הפעילות הרבה של הארגון מחייבת הוצאות כספיות בלתי מבוטלות. הכיסוי הכספי העיקרי בא מדמי חבר העומדים השנה על 75 ש"ח. אנו מבקשים מכל חבר שטרם שילם את דמי החבר לעשות זאת בהקדם. את דמי החבר ניתן לשלם:

• ישירות לחשבון הבנק - ב.ל.ל. סניף 802 (רחוב אלנבי, ת"א) לזכות "ארגון יוצאי זגלמביה" חשבון 98084/48.

(המשלם בדרך זו מתבקש לרשום את שמו וכתובתו כדי שנדע למי ולאיך לשלוח קבלה).

- לגב' סלה הוברפלד - באולם הארגון הפתוח בימי ד' בערב.
- למר משה מגר - חולון, טל. 03-5057873
- למשפחת קנטור - ר"ג, טל. 03-6775605
- למר שאול שטרנפלד - חיפה, טל. 04-8256067

שלוש אחיות - סרטה של ציפי רייבנבך

סרטה של ציפי רייבנבך, "שלוש אחיות", יוקרן בפסטיבל ברלין ובתחרות בינלאומית, פסטיבל סינמה-די-ריאל בפריס. הסרט מתמקד באמה של רייבנבך ובשתי אחיותיה של האם, לבית שטייניץ מצ'לדז'. זהו סרט תיעודי חדש של רייבנבך העוסק בהתמודדות עם זקנה ומוות של דור ניצולי השואה.

סרטה הקודם של הבמאית "הבחירה והגורל" הוקרן במסגרות אלה חכה לפרסים והערכה רבה. כן הוקרן הסרט ביום השואה בערוץ הראשון.

הנצחות אישיות

אנו מזכירים כי במרתף ההנצחה שביד הזיכרון במודיעין נותרו עדיין מקומות להנצחה אישית של בני המשפחה שנספו בשואה.

הנצחת שורה אחת חרוטה בשיש שחור עולה \$150. המבקשים להנציח את יקיריהם יפנו לאולם הארגון הפתוח מדי יום רביעי בערב וימלאו טופס עם הפרטים הדרושים.

We are pleased to offer you the second edition of "Zaglembier Zeitung." This newsletter is for all of us, and we would like you to take an active part in it. We would be more than happy to print your responses to the newsletter and anything that you find relevant to the Zaglembian Jewry in the past or present. We hope that this newsletter will be an additional link to unite the Jews of Zaglembie in Israel and the Diaspora.

This year marks fifty years of independence for the State of Israel. The revival of the Jewish homeland is a symbol for the Jewish nation and especially for us the survivors and our family members. In this newsletter,

there are articles that tell the stories of a people's transition from destruction to rebirth. An additional topic in this edition is the stories of the Righteous among the Nations; people whom we cannot thank enough for what they did to save Jews and the dignity of human beings.

As Israel enters its 50th year, we wish the State and ourselves for peace and tranquillity to prevail in our time in Israel and all around the world.

We wish the Jews of Zaglembie and their families in Israel, and throughout the world, a happy and kosher Passover.

The Editors

Table of Contents

Articles in Hebrew

- Abraham Green, "And thou shalt tell thy son..."-The contribution of Zaglembian Jewry to the State of Israel.
- Dr. Shlomo Netzer, "Zaglembian Jewry - the first memory from the days of the Holocaust"- The first documentation of Zaglembian Jewish survivors of the Shoa.
- Rivka Reich, "It happened a second time"- A story of the surrender of "Gush Etztzion" in the War of Independence.
- Baruch Gaftek, "I was besieged throughout the world"- (poem).
- Chaim Chefer, "The righteous among the nations"- (poem).
- Ayalah Avidov, "The savior of one soul"-Things that were said in the meeting that took place in Poland in July 1997 with the righteous among the nations and a group of "Zaglembian Jews of Israel."
- Chairman of the Knesset - Dan Tichon, "Denounced writing of a murdered nation"- (letter).
- Issac Neuman, "The rising of the dead"- (letter).

- Tushia Herzberg, "The Answer"- (Response to Neuman's letter).
- Itzhak Artzi, "The future generation"- (letter).
- Avigdor Kirschner, "The Student of Katzenelson in Zaglembie"- Kirschner, the Principal of the Katzenelson High School in Kfar Saba, tells of the connections between the school and the organization of the Zaglembian Jews in Israel.
- Ella Chefetz, "A great love within me for my grandmother"- Writings inspired by a visit to Poland by a group of students.
- Noah Kantor, "Zaglembier Zeitung"-The story of a newspaper.

Articles in Polish

- Anna Cwiakowska, "The Righteous among the Nations"-The story of the righteous among the nations from Zaglembie.
- Roman Goczol, "Bendzin"- (A letter from the Bendzin Municipality).
- Piotr Puchta, "Good Wishes"- (A letter from the Polish Embassy in Israel).

Information

New Photos of Zaglembian Jewry

A Movie

The organization has recently received an eleven-minute movie about the Jews of Bendzin and Dombrowa that was filmed by the Germans during the War. Jeff Cymbler of New York sent the movie to us. The film was found in the American military archive. We are looking into the possibility of showing the film to the members of the organization.

Photographs

The Holocaust Museum in Washington sent to the organization a new collection of 1,040 photos that document the Jewish Youth Movements in Zaglembie before the war. The collection is on a disk in Mr. Beni Harshkovitz's possession. He can be contacted for further information at Tel.: 03/523-3528.

The Registered Society of the Zaglembian Communities Organization

The organization was granted the status of a Registered Society by the Registrar of Societies in the Ministry of Interior on December 31, 1997. "The Zaglembian Communities of Poland Organization" - Registered Society No: 58-031-383-1.

There was a general meeting of the Registered Society on February 18, 1998 led by Mr. Naftali Feder. The secretary of the meeting was Mr. Ariel Yehalomi. In this forum, the goals of the organization were discussed and new committees were chosen.

The Goals of the Registered Society

- Commemoration of the memory of the Zaglembian Jewry and to pass on the heritage of Zaglembian Judaism to the next generation.
- A promise to sustain commemoration sites and other sites of the organization in Israel (the memorial site in Modiin, the grave stone in Nachalat Itzhak, and the organization Hall in Frishman 23).
- Taking care of renovation, conservation, and maintenance of Jewish sites in Zaglembian cities in Poland (cemeteries and memorials).
- Maintaining contact with Zaglembian Jews from Israel and Zaglembian Jews around the world, as well as establishing and maintaining relations with future generations of Zaglembian Jews.
- Organizing a variety of events for the organization members. Activities related to the Holocaust and other activities.

Committees

- **The Executive Board:** Chairman - Abraham Green. Board Members- Ayala Avidov (Shlezinger), Karola Balitzka, Abraham Chaba, Benjamin Gilead, Varda Greenberg (Tubiash), Itzhak Greengrass, Sala Huberfeld, Hadassa Kantor, Yona Kobo (Kotlitzki), Shlomo Kariv, Zvi Landau, Zvi Lemel, Moshe Mager, Gidi Sheiner, Shaul Sternfeld, Nathan Zim, Ariel Yahalomi
- **Auditing Committee:** Shalom Hertzberg, Dov Zelmanovitch, Ditzza Openheim.

אנשי זגלמביה יקרים,
שמחנו לקבל את תגובותיכם לעלון הראשון שלנו. הן היו ענייניות, רציניות
ובהחלט מחכימות. את רובן אנו מתכוונים ליישם בגיליונות הבאים.
תודתנו לכל מי שהיו על המלאכה: לכותבים, לעורכים, ולשאר המסייעים.
תודה לכולם, על המאמץ, הזמן והמסירות.
תודה לסטודיו קולטון על העריכה וההכנה הגרפית.

בשעה טובה, מצוי בידיכם גם העלון השני.
גם הוא כקודמו, הוא שלנו. ולכן, כולנו במשותף ניטול בו חלק פעיל, יצירתי
ותורם. נשמח באם אתם, החברים בארגון תגיבו, תכתבו, ותחלקו עמנו חוויות
אישיות מן העבר, כמו גם, מחשבות והגיגים מן ההווה. נשמח במיוחד באם
אתם, הצעירים, בני הדור השלישי, תכתבו לעלון.

השנה ימלאו 50 שנה למדינת ישראל. תקומת המדינה היא סמל לעם היהודי,
וסמל בעיקר לנו, הניצולים ובני משפחותם. נברך ונתברך נחזק ונתחזק.
לחג היובל נאחל לנו ולמדינתנו, כי השלום והשלווה ישכנו בה לעד, ואנו,
אזרחיה נוכל ליהנות מחיינו ומפרי עמלנו.

ליהודי זגלמביה ובני משפחותיהם בארץ ובעולם חג פסח שמח וכשר.

ארגון קהילות יוצאי
זגלמביה

משרד החינוך
התרבות והספורט
מרכז ההסברה
מחוז ת"א והמרכז

הננו מתכבדים להזמין

לעצרת זכרון לשואה ולגבורה תשנ"ח בסימן יובל ה-50 לתקומת ישראל ולטקס התייחדות עם קדושי זגלמביה

ביד הזכרון שביער מודיעין [ליד מבוא מודיעין]
ביום חמישי, כ"ז בניסן תשנ"ח
23 באפריל 1998 בשעה 15.30

תפילת התייחדות - החזן מר חיים אדלר

יוצאי זגלמביה ובני ביתם מוזמנים

עריכה: חני בן טוב-אורן, אברהם גרין, צבי ימה, יונה קוטליצקי-קובב, הדסה קנטור.
עריכה לשונית: חנית גיטלר-רייטר, עריכה גרפית והדפסה: דפוס קוניאק.

כתובת המערכת: ארגון יוצאי קהילות זגלמביה בפולין, פרישמן 23, ת"א 63561.
מס' החשבון של ארגון יוצאי קהילות זגלמביה: בל"ל 802 חש' 98084/48

Zaglembie World Organization, 23 Frishman St., Tel Aviv 63561, Israel
For contributions - Bank Leumi of Israel, branch No. : 802, account No. : 98084/48